

III – від виникнення перших турагенств до початку XX століття – період становлення туризму як галузі;

IV – з початку XX століття до 50-х років XX ст. – період формування індустрії туризму;

V – з початку XX століття до наших днів – період масового туризму.

Фактори, що сприяли розвитку туризму співпадають із факторами, які лежать в основі розвитку краєзнавства. Виділяємо такі фактори:

- розвиток суспільства, виникнення торгівлі, розподіл праці;
- поява людей, які не зайняті в суспільному виробництві й управлінні, що могли подорожувати;

- виконання віруючими релігійних обрядів і паломництв до святих місць, що сприяло створенню в цих місцях необхідних умов для проживання (тобто це були ті ж самі послуги, якими забезпечувались пізніше туристи);

- розвиток культури, науки, мистецтва, який сприяв появі мандрівників, які, мандруючи, прагнуть ознайомитись з визначними пам'ятниками мистецтва, а також здобути освіту в інших країнах, вивчати іноземні мови;

- пізнання людиною природи, відкриття ресурсів її впливу на здоров'я людини, що сприяло розвитку подорожей з метою оздоровлення;

- збільшення частки вільного часу, що дало можливість людині раціонально і корисно використати його для пізнання різних куточків світу;

- поява засобів пересування, що скорочують велику відстань між країнами;

- збільшення кількості населення та різні демографічні процеси;

- погіршення екологічного стану довкілля та потреба у його вивченні.

Прованалізовані фактори, свідчать про те, що туризм є невід'ємною частиною у свідченнях рідного краю.

У науковій літературі на сьогоднішній день немає єдиного визначення туризму. Його різнохарактерність пояснюється тим, що даний термін відображає багато функцій подорожування. Це визначає туризм не лише як спосіб проведення вільного часу, а як форму виховного впливу на особистість. В походах і поїздках, крім відпочинку, зміцнення здоров'я, підвищується загальний культурний рівень мандрівників, вони дізнаються багато нового й цікавого про територію де подорожують.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зянон І.А. Філософія туризмології //Туризм на порозі XXI століття: освіта, культура, екологія. Матеріали міжнар. наук-практич. конф. – К., 1999. – 268 с.

РОЗВИТОК КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОГО РУХУ НА ГАЛИЧИНІ ДО 1939Р.

ЯРОСЛАВ ЛУЦЬКИЙ

Прикарпатський університет імені Василя Стефаника

Український краєзнавчо-туристичний рух на Галичині бере початок у XVIII ст, спираючись на досвід європейського туризму. Велику роль у його становленні в 20-40-х рр. цього ст. зіграв В.Барський, який половину свого життя провів у мандрівках і

видав «Странствовання Василя Григоровича Барського по святим місцям Востока, 1723-1747».

Під впливом мандрівника А. Чарноцького (З. Ходаковського), члени «Руської трійці» М.Шашкевич, І.Вагилевич та Я.Головацький першими порушили питання про організацію народознавчих мандрівок і самі багато мандрували.

Завдяки членам «Руської трійці», які розгорнули цілеспрямовану роботу щодо вивчення регіону, використовуючи з цією метою мандрівки і першими порушили питання про організацію народознавчих мандрівок. Вони багато мандрували територією Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття. Діяльність галицьких просвітителів національного відродження послужила поштовхом для наступних поколінь мандрівників.

Вагомий внесок у розвиток туристично-краєзнавчий рух зробили В.Ільницький; І.Гавришкевича; О.Партицький. З.Паславський, Д.Танячкєвич, І.Шандичевський, Ю.Целевич, Н.Вахнянинин, А. Петрушевич, І, Шараневич та В. Шухевич[1].

Неперевершеним організатором багатьох науково-пізнавальних подорожей та експедицій був І.Франко, У 1883 р. він організував етнографічно-статистичний гурток, який пізніше реорганізувався в «Кружок для устроювання мандрівок по ріднім краю». Результатом його постійних мандрівок стали чисельні публікації фольклорних та етнографічних матеріалів, теоретичних праць з етнології та етнографії, які в наш час мають наукову та історичну цінність.

Під впливом його діяльності на території Галичини у 1883-1889 рр. відбуваються шість щорічних освітницьких мандрівок передової студентської молоді. Про ці мандрівки збереглися описи, які були надруковані в газетах 80-х рр. XIX ст. Першу спробу їхнього узагальнення зробив І. Крип'якевич в історико-краєзнавчому нарисі «З історії галицького краєзнавства»[7].

У розвитку туризму і краєзнавства у Галичині чималу роль відіграв В. Гнатюк - секретар НТШ у Львові, секретар етнографічної комісії НТШ та редактор багатьох видань. Він написав понад 300 праць та краєзнавчих розвідок.

У 1902 р. він із І. Франком звернулися до краян Галичини з проханням збирати предмети старовини, пам'ятки мистецтва та передавати їх для музею при НТШ, заснованого 1895 р.[10]. Крім того, зібрані матеріали передавалися і до Львівського музею, який був заснований товариством «Просвіта» у 1886 р.[6].

У 1905 р. А. Шептицьким було закладено Церковний музей, який з липня 1911 р. отримав назву «Національний». А. Шептицький для музею передав свою особисту «колекцію із 9880 предметів. Серед них - рукописи XV-XVIII ст., стародруки, архівні матеріали XVI - XVIII ст., ікони, твори живопису та графіки, речі культового призначення»[5]. Для розміщення цих скарбів, він закупив велику палату у Львові. На створення музею А. Шептицький витратив 2 мільйони довосних корон і забезпечив його утримання.

20 травня 1910 р. у Станіславі відбулися Загальні збори, на яких був затверджений Статут першого українського туристичного товариства «Чорногора» і обрано голову та членів Виділу (Ради)[2].

За час свого існування туристичне товариство «Чорногора» проводило збори, конференції, прогулянки, екскурсії, мандрівки, друкувало фотографії вершин Карпат. Для любителів подорожувати почали виходити статті, нариси з туристично-краєзнавчої проблематики. Це товариство проіснувало до Першої світової війни.

У 1920-х рр. на теренах Східної Галичини туристично-краєзнавчий рух відроджується і поширюється. В цей час велике поширення в краю знайшли не тільки

овітні організації, які займалися туристично-красназвчою діяльністю, але й Гнастично-пожежні товариства «Сокіл» і «Січ» у яких перебували десятки тисяч осіб сільської молоді. Крім того, тисячі юнаків та юнок були у «Лузі». «Орлах» - КАУМІ (Католицька акція української молоді), а найбільше у «Пласті» [4], де велика увага приділялася туристично-красназвчій роботі.

У піднесенні туристично-красназвчого руху брали активну участь краші представники української інтелігенції. Так, восени 1921 р. у Львові професор І. Крип'якевич заснував «Кружок любителів Львова». Саме з його ініціативи організовувалися перші мандрівки по Львову та околицях, що мали переважно історико-науковий характер. З часом «Кружок» розширив свою діяльність, доповнюючи туристично-красназвчу роботу збиранням та опрацюванням етнографічного матеріалу.

У травні 1922 р. відновило свою діяльність туристичне товариство «Чорногора» у Станіславі та утворилися його філії в Косові та Коломиї, Товариство «Чорногора» мало мету: 1) вивчення і дослідження Карпат; 2) збирання і розповсюдження відомостей про історичні та природно-ландшафтні місця краю; 3) вивчення та охорона пам'яток історії, культури та природи; 4) збирання та зберігання предметів старовини, зразків народного мистецтва та промислів[3].

У жовтні 1924 р. у Львові було засновано українське мандрівно-красназвче товариство «Плаї». Його Статут був затверджений 15 листопада і передбачав поширення діяльності «Плаю» на всю територію Галичини з філіями в інших містах Галичини. При товаристві були утворені комісії (лекційна, екскурсійна, мандрівнича). Товариство «Плаї» розробило плани туристично-красназвчої роботи та завдання, які визначали проведення мандрівок та пропаганда туризму. Крім того, скликало загальні збори, конференції, реєструвало історичні пам'ятні місця краю, розробляло туристичні маршрути по Галичині. У 1925 р. за редакцією І. Крип'якевича почав виходити часопис «Туристика і красназвство» (додаток до щоденної газети «Діло»), а з 1937 р. - журнал «Наша Батьківщина», в якому були видруковані статті, схеми туристичних маршрутів та описи мандрівок[8].

У 1925 р. у Тернополі було утворене Подільське туристичне товариство, яке мало свої філії а інших містах. Завдання цього товариства було ознайомлення з історією та природою Тернопільщини і мало такі секції, як туристичну, екскурсійну, охорони природи, догляду за старовиною, красназвчу та ін. Це товариство велику увагу надавало пропаганді туристично-красназвчої роботи, організувало та проводило екскурсії та мандрівки, займалося охороною природи та старовини, мало музеї і бібліотеки, пункти прокату туристичного спорядження. Крім того, воно мало своє видавництво, в яких друкувало путівники, карти, буклети та літературу на туристично-красназвчу тематику[9].

Пріоритетними напрямками туристично-красназвчої роботи в Галичині були: ознайомлення з духовно-культурною спадщиною українського народу та його історичним минулим; залучення української молоді до суспільно-корисної роботи; національно-патріотичне виховання; підготовка до національно-визвольної боротьби за незалежність України; формування національної свідомості та християнської моралі.

Як бачимо, туристично-красназвчий рух за своїм характером і змістом був прогресивним суспільно-історичним явищем. Він сприяв широкому залученню молоді до процесу національно-культурного відродження краю, підготовці до

національно-визвольної боротьби, піднесення культурно-просвітницької роботи та національної свідомості серед населення на теренах Галичини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсенич П. Родина Шухевичів. - Коломия: ВІК. 1995. - 80с.
2. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). - Ф.2. - Оп. 3. - Спр.312. арк. 7.
3. ДАІФО. - Ф.6. - Оп.1. - Спр. 94. - арк. 12.
4. Дорошенко Д.М. Історія України. - Краків-Львів. 1942 -252с.
5. Історія України в особах ХІХ - ХХ ст. - К.: Україна. 1995, - 480с
6. Іваничук Р Нариси історії Просвіти. - Львів-Краків-Париж. 1993 - 232с. .
7. Крип'якевич І. П./3 історії Галицького краєзнавства. Туристика І краєзнавство. - 1925. - Ч. 1. - С.1-3.
8. Козицький А. Краєзнавчо-туристичне товариство «Плаї» (1924-1939 рр.)/3 історії вітчизняного туризму: 36. наук. ст. - К.: ФПУ, 1997. - С.58-65.
9. Питуляк М.Р. Розвиток туризму на Тернопільщині у 20-30 роках ХХ ст./3 історії вітчизняного туризму: 36. наук. ст. - К.:ФПУ, 1997. - С. 76-82.
10. Франко І., Гнатюк В. Два поклики / Діло. - Львів, 1902. - С. 77-79.

ВИКОРИСТАННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ КНЯЖОГО ГАЛИЧА В ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТАХ ТА ЕКСКУРСІЯХ

ТАРАС МАЛАНЮК

Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, м.Івано-Франківськ

Актуальність. Івано-Франківщина – це чудовий край, що має багату архітектурну спадщину. Більшість архітектурних пам'яток Прикарпаття тісно пов'язані з історичним минулим краю і мають багатовікову історію.

Так, на початку 2000 року на облік та під охороною держави в області нараховується з найдавніших часів (ХІІ століття) і до ХХ століття включно 1423 пам'ятки архітектури, з них 513 культових споруд: 482 церкви (335 дерев'яних і 127 мурованих), 24 костели та 7 синагог [2].

Найдавніші історико-архітектурні пам'ятки знаходяться в древньому Галичі, де яких прокладені туристичні маршрути. Ці пам'ятки служать важливим засобом пізнання рідного краю, сприяють вихованню національної самосвідомості, прищеплюють високу загальну та професійну культуру.

Метою дослідження є вивчення архітектурної спадщини княжого Галича та використання її в туристичних маршрутах та екскурсіях.

Результати дослідження. Вигляд древнього Галича прикрашали багаті на свою архітектуру святині, серед яких Успенський собор вважався найкрасивішою, найвеличнішою монументальною культовою спорудою західно-українських земель і не поступався кращим соборам Києва, Чернігова, Новгород.

Дослідження, проведені в 1936-37 рр. Я.Пастернаком, виявили найрізноманітніші декоративні фрагменти, які прикрашали цей храм. В інтер'єрі храму розмальовані фрески і мозаїка. Цей собор за розмірами прирівнюється до Софіївського собору .